

УДК 339.137:504.06

I. С. СКОРОХОД
Н. Г. РЕБРИНА

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

У статті досліджуються передумови розвитку екологічного підприємництва в Україні. Особлива увага приділяється розвитку екологічно чистого виробництва та надання екологічних послуг як видів екологічного підприємництва. Визначено пріоритетні напрями розвитку екологічного підприємництва в Україні.

The pre-conditions of ecological enterprise development in Ukraine are investigated in the article. The special attention is spared to development ecologically of clean production and grant of ecological services as types of ecological enterprise. Priority directions of development of ecological enterprise are certain in Ukraine.

Ключові слова: екологічне підприємництво, екологічно чисте виробництво, екологічні послуги, екологічний ринок.

В умовах переходу до сталого розвитку важливим є збільшення вимог населення щодо екологічно безпечної території, продукції, послуг та технологій, які реалізуються через впровадження засад екологічного підприємництва.

Необхідність розв'язання екологічних проблем на державному та регіональному рівнях стає пріоритетною справою підприємницьких структур. Фірми при розробці своїх бізнес-стратегій включають екологічні та економічні цілі, які пов'язані із зменшенням негативного впливу на довкілля та зростанням власних прибутків. Також серед цілей виділяють диференціацію продукції у залежності від впливу на довкілля,

---

©Скороход І. С. - к.е.н., доцент докторант СНУ імені Лесі Українки;

©Ребрина Н.Г. - здобувач СНУ імені Лесі Українки

скорочення відходів, позиціювання себе як «екологічного лідера» з подальшими перевагами на ринку, перехід до екологічно чистого виробництва або надання екологічних послуг.

Протягом останнього періоду з'явилась значна кількість наукових досліджень, які присвячені розкриттю різноманітних аспектів формування та розвитку ринку екологічного підприємництва, результати яких висвітлено у наукових працях І. Бистрякова, Б. Буркинського, О. Веклич, Т. Галушкіної, Л. Гринів, Л. Мельника, В. Міщенко, І. Недін, С. Харічкова, М. Хвесика, Є. Хлобистова, Л. Шостак, В. Шевчука та ін. В їх наукових працях розкрито економічну значущість ринку екологічного підприємництва, визначено необхідність його фінансового забезпечення, обґрунтовано доцільність розвитку даного ринку в Україні.

Питання міжрегіональної співпраці в екологічній сфері досліджували такі зарубіжні вчені, як Дж. Гроссман, К. Пітті, П. Портні, П. Робертс, Р. Уелфорд, Ф. Чернкрос, Д. Есті, А.А. Голуб та ін. Проте незважаючи на активізацію процесів розвитку ринку екологічного підприємництва та інтенсифікацію наукових досліджень у цьому напрямі, актуальними залишаються питання дослідження сучасного стану та тенденцій розвитку екологічного підприємництва в Україні.

Метою статті є дослідження особливостей розвитку екологічного підприємництва в Україні. Відповідно до поставленої мети визначено такі завдання: виділити основні переваги та недоліки розвитку екологічного бізнесу в Україні, окреслити передумови розвитку ринку екологічно чистих товарів та послуг, визначити основні напрями розвитку екологічного підприємництва в Україні.

При здійсненні структурної перебудови економіки України в напрямку екологізації важлива роль належить розвитку екологічного підприємництва. Враховуючи курс на євроінтеграцію даний сектор особливо повинен розвиватися в прикордонних регіонах держави.

Загалом процес розвитку екологічного підприємництва в зарубіжних країнах розпочався ще в середині ХХ ст., коли вперше були введені екологічні норми і стандарти. Сьогодні цей сектор динамічно розвивається, оскільки підвищились

екологічні вимоги споживачів до виробленої продукції та якості довкілля загалом.

Екологічна складова розвитку підприємницької діяльності передбачає впровадження сучасних технологій і методів господарювання, що здатні забезпечити необхідні обсяг і якість продукції при мінімальній витраті матеріальних ресурсів та мініимальному впливі на довкілля. Україні життєво необхідна стратегія більш чистого виробництва, яка повинна визначити шляхи комплексного вирішення екологічних та економічних проблем, забезпечити передумови створення дієвої системи сприяння впровадженню підприємствами стратегії та методів такого виробництва [1].

Розвиток ринку екологічного підприємництва стимулює раціональне використання природних ресурсів, сприяє мінімізації обсягів забруднення довкілля, удосконаленню методики та практики оцінки збитків, завданих погіршенням якості ресурсів тощо.

Передумовою одночасного вирішення екологічних і економічних проблем сучасної України є розвиток та впровадження інновацій з високим ступенем екологічності та економічної ефективності. В Україні екологічне підприємництво як сегмент національного ринку сформувалося у 1988 –1990 рр., але найбільшої активності досягло в останні роки. Поки що цей сегмент невеликий і включає у себе виробництво очисного обладнання, впровадження ресурсозберігаючих безвідходних технологій, використання відновлюваних джерел енергії [2].

Ринок екологічно чистих товарів та послуг в Україні існує та бурливо розвивається, а також має деякі переваги для ведення бізнесу в Україні [3], а саме:

- потужний товарний асортимент екологічних товарів та послуг;
- наявність невибагливих споживачів з широких верств населення (зацікавленість екотоварами виявляють люди віком 50-60 років, що пов'язано з їх підвищеним піклуванням про здоров'я, а також молодь до 25 років з її прагненням до чогось нового), кількість яких невпинно збільшується;
- можливість зайняття поки що відносно вільної ринкової ніші;

– наявність науково-технічної бази для розроблення унікальних вітчизняних екотоварів, що не матимуть аналогів на закордонних ринках;

– можливість отримання міжнародної сертифікації і реальність виходу на потужний міжнародний (транскордонний) ринок екологічних товарів та послуг;

– можливість залучення іноземних партнерів та інвесторів у високодохідні екологічні проекти.

Розвиток та впровадження екологічно чистого виробництва, як напрямку екологічного підприємництва, є запорукою підвищення конкурентоспроможності підприємств з одного боку та вирішення екологічних проблем – з іншого. Даний вид є одним із найдохідніших видів підприємництва. Окрім того досягається економічний, екологічний та соціальний ефект, підвищується інвестиційна привабливість підприємства.

Проте існує ряд проблем, з якими пов'язане впровадження екологічно чистого виробництва:

1) висока вартість реалізації проектів виробництва екологічно чистої продукції;

2) відсутність державних стандартів на екологічно чисту продукцію, використання в процесі виробництва Технічних умов України (ТУУ), що зменшує ймовірність притягнення до відповідальності за випуск неякісної та шкідливої продукції;

3) збільшення змінних витрат на виробництво екологічно чистої продукції, пов'язаних із залученням більш якісної вхідної сировини;

4) зменшення терміну зберігання продукції;

5) більш жорсткі вимоги до транспортування;

6) складності при розміщенні продукції в торгових точках поряд з неорганічною продукцією;

7) недостатня підтримка виробників сільськогосподарської продукції та відсутність крупних компаній-виробників, що ускладнює процес контролю вхідної сировини;

8) слабка поінформованість стосовно маркування продукції, її складу та вмісту шкідливих речовин, недосконалість нормативної бази в питаннях маркування продукції, і як наслідок - низький рівень екологічної свідомості населення [4].

Серед шляхів реалізації національних пріоритетів розвитку екологічно чистих виробництв виділяють: створення системи збалансованого управління розвитком виробництва, що стимулює охорону довкілля та забезпечує бережливе використання природних ресурсів; удосконалення механізму інтеграції екологічних чинників у стратегію економічного розвитку господарської діяльності, переходу до інтегрованого екологічного управління виробництвом; поширення інформації про принципи (засади) екологічно чистих виробництв; розробка та наближення екологічних нормативів забруднення довкілля та спеціального використання природних ресурсів до стандартів ЄС [5].

До видів екологічного підприємництва, крім виробництва екологічно чистої продукції, також відносять ряд екологічних послуг, зокрема, екологічний консалтинг, екологічний аудит, екологічний інжиніринг та лізинг, екологічне страхування, екологічний маркетинг та екологічна сертифікація.

Формування ринку екологічних послуг в Україні лише розпочалося, але економіко-екологічне управління в світі почало значно змінюватися ще 10 років тому і продовжує дотепер. Причиною цих змін є низка факторів і тенденцій. По-перше, споживачі стали ставитися до вибору товарів більш свідомо з екологічної точки зору. Ступінь екологічної свідомості споживачів різна в різних країнах, і це, безумовно, позначається на діяльності компаній. По-друге, в багатьох країнах сьогодні істотно розширилося поняття екологічної відповідальності. Якщо раніше відповідальність покладалася на компанію, яка забруднює навколишнє середовище, то сьогодні до цієї категорії відносять також страхові компанії і банки, які обслуговують діяльність компаній, і навіть потенційних покупців продукції даної компанії. По-третє, в останні роки акцент в охороні навколишнього середовища в країнах, що входять в ОЕСР змістився з прямого забруднення на те, що має "розсіяні" джерела забруднення, в деяких випадках до них зараховують і самі товари. По-четверте, з'явилися нові сили, здатні вплинути на політику компанії: постачальники, корпоративні клієнти, конкуруючі компанії [6]. Усі ці передумови сприяють розвитку сфери екологічних товарів та послуг в Україні.

На сьогодні у нашій державі пріоритетними є такі види екологічних послуг, як послуги пов'язані із запобіганням забрудненню повітря, послуги управління відходами та водними ресурсами.

Основними напрямками, які забезпечать розвиток екологічного підприємництва в Україні, є:

- організація спеціалізованих торгових ярмарків щодо демонстрації екобезпечних технологій, екологічно чистої продукції та екологічних послуг;
- сприяння залученню іноземних інвестицій з метою розвитку вітчизняного ринку екологічного підприємництва;
- формування попиту на екологічно чисту продукцію та екологічні послуги в Україні;
- фінансове забезпечення запровадження екобезпечних інновацій з боку держави.

Таким чином, серед умов вирішення екологічних і економічних проблем в Україні є розвиток екологічного підприємництва. До основних його видів слід віднести виробництво екологічно чистої продукції, екологічний консалтинг та аудит, екологічний інжиніринг та лізинг, екологічне страхування, екологічний маркетинг та екологічну сертифікацію. В подальших наукових дослідженнях щодо розвитку екологічного підприємництва варто зосередити увагу на вивченні досвіду формування екологічного ринку в окремих зарубіжних країнах, а також ролі транскордонного співробітництва у активізації розвитку регіональних екологічних ринків.

Бібліографія

1. Смоленюк А. П. **Особливості розвитку інноваційно-екологічного підприємництва** / А. П. Смоленюк // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – [Електронний ресурс]. Режим доступу до журн. : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/inek/2009_4/65.pdf.

2. Бець М. Т. **Екологічне підприємництво як інструмент формування конкурентних переваг підприємств** / М. Т. Бець, О. Н. Боровик // Вісник НУВГП. Серія: Економіка. – 2012. – Випуск 2(58). – С. 6-12.

3. Гаврилко П.П. **Стан та особливості розвитку світового та вітчизняного екологічного ринку товарів та послуг** / П.П.

Гавриako, В.М. Черторижський // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.6. – С. 68-72.

4. Кошевець В. В. **Виробництво екологічно чистої продукції як один із факторів формування ділової репутації** / В. В. Кошевець, Г. О. Швіндіна // Бізнесінформ. – 2012. – № 8. – С. 83-85.

5. Харічков С. Екологічно чисте виробництво: інституційні передумови, шляхи та механізми їх активізації в Україні / С. Харічков, Н. Андреева // Економіст. – 2010. – №10. – С. 25-29.

6. Какодей А.О. **Методи маркетингового управління екологічними ризиками** / А.О. Какодей // Вісник Донецького університету, Сер. В: Економіка і право, спецвип. – 2011. – Т.1. – С. 51-56.

Рецензент: д.е.н., професор Павліха Н.В.

УДК 371.14:334.78

Д. В. ТИМОШЕНКО
А. О. УСТЕНКО

ШЛЯХИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ЛЮДСЬКИХ СТОСУНКІВ У КОНТЕКСТІ ТІМБІЛДІНГУ

У статті запропонована алгоритм формування постійних і тимчасових команд персоналу підприємств, що дає змогу провести оцінку особливостей формування нових соціальних цінностей і мотиваційних орієнтирів економіки знань, які видозмінюють поведінку особистостей та їх соціально детермінованих груп.

The article offers the algorithm of permanent and temporary teams forming, that gives an opportunity to sum up characteristics of formation new social values and motivation marks in Knowledge-based economy, which modify individuals' behavior and their socially determined groups.

© Тимошенко Д. В. – к.е.н., доцент Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

© Устенко А. О. – д.е.н., професор Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу